

Salomon Weingarten

Mikel Zubeldia Etxeberria

Julene Azpeitia ipuin lehiaketa
2010

Zumaiko Udala

*enkar
txanpa*

Salomon Weingarten

Mikel Zubeldia Etxeberria

Julene Azpeitia 23. ipuin lehiaketa

2010

1. saria

Zumaian Julene Azpeitia ipuin lehiaketaren 25. urteurrena ospatzeko egindako digitalizazioaren emaitza, 2012ko irailean.

© Mikel Zubeldia Etxeberria (ipuinarena)

© Zumaiako Udala (argitalpen honena)

Laguntzailea: KUTXA

*“Badakit udazkeneko arratsalde batean
igoko naizela
hiria gurutzatzen duen autobusera
eta eramanen nauela
denbora galdu batean
madreselbek usaintzen zuten auzo isilera.”
(Xabier Lere)*

Itsaso hori ez da parte onekoa. Jadezkoa da eta parrastako haizearen aizkorakadak ageri ditu. Hodei kardatuak beilari dira horizontean. Bazkalosteko bero erreak tristezia sakonez distilaturiko argi estrainioa dakar badiara. Lokartua da marmol gorriko malekoia. Txalupa ihartuak hareatzan dautza. Kaiok aire pisuan zintzilik. Besotik hartuta daramate ama-seeek Salomon Weingarten. Lanak dauzkate agurearen pauso txotxongiloak bideratzen. Putazar horrek — ohartarazi die Salomonek boz mendreaz— galerna dakar. Itsasoan iltzatuta dituen begi turkesa izutiek alde banatara jo dute. Dama edadetuak ez dio kasu izpirik egin; mutilzaharrak, hain gutxi. Sorgor dira, unatuta. Marmarrari eutsi dio Salomonek. Kieto! bota du damak boz zartatuaz. Nahikoa da! Eta martxa bizkortu dute, Salomon arnas zotinka uzteraino. Honek gogor egin dien arren, alferrik da. Izenik eta izanik akordatzen ez duen pertsona zital horiengandik ihes egin nahiko luke.

Lihozko traje bainila dakar Salomonek, filipinar alkandora, sareta-zapata zuri eta Panama kapelua. Non arraio ote gara? pentsatu du. Nongo irlan? Marquises-etan? Mayotten? Tromelinen, akaso? Ez du asmatzen. Bizitzako artxipelagoak —oroimenaren haizeak ufaturikoak— errepatatu dituen arren, ez dio tankerarik hartu leku estrainio horri. Ama-seei luzatu die atzera begirada arditarra. Ez diote kasu izpirik egin. Bafaka egin du semeak; ezin soporta dezake bero sargoria. Debila iruditu zaio Salomoni, gurinezkoa. Dama, berriz, sendoa da eta ttenttea. Gona beltza dakar, antiojotzar keztatuak eta lastozko pamela. Ezpain irten gainmakillatuek zigarro bati eusten diote. Nortzuk ote dira? Auskalo! Zeharo aspertuta, ingurune bakartuari luzatu dio bistadizoa: palmondo okerrak kausitu ditu, oskolez gora patuarekin borrokan ari den kakalardoa, *Esso* gasolindegi idorra, hareetako lore moreak, arroka beltz bolkanikoak, arrantzaleen etxola koloretsuak... Baina ez; ez du asmatzen nongo artxipelagoan dagoen. Irudipena du munduko irla guztiak izan daitezkeela,

baina bestetik, bat bera ere ez. Infinitura arte segitu du marmarrean Salomonek.

Haize zakarra altxatu da. Olatuek malekoia gainditu dute. Guztiz lainotu du. Aurrera darraie agure oinazeduna erdi arrastaka eramanez. Borroka latza dute haizearekin; bere gogara darabil damaren gona. Galtzeko denborarik ez dagoenez, hemen! bota du damak, palmondo oker baten gerizpean. Alboan jarleku bat daukate eta porlanezko kioskoa. Trumoi hotsa, hor nonbait. Elkarri begiratu diote ama-seeek, pausoa noiz emango. Lurrean laga du semeak lonazko maleta loreduna. Euri pitin bat hasi du. Salomonengana hurreratu da semea. Begietara so egitera ausartu gabe besarkatu eta aldendu egin da. Une batez zalantzan egon ondoren berriz hurreratu zaio, paparrean duen Rotary Clubeko urrezko intsignia askatzeko asmoz. Hasieran tentuz, bortxaz gero. Salomonek aurre egin dio. Rotariotar filantropoen ikurra ez diote inondik inora ostuko. Hori ez. Sesioaren erdian, laga! oihukatu du damak eta erretiratu da mutila. Tximista batek erdibitu du zerua. Damaren txanda da. Elkarri begiratu diote; sakon begiratu diote. Argizarizkoa da Salomonen bisaia. Irribarre izatera iritsi ez den zerbait mingarria irudikatu zaio damari. Euri tupitua hasi du. Panama kapelua erauzi eta ileak orraztu dizkio damak, ezer ahoskatzera ausartu gabe. Dardara haren ezpain ubeletan. Kapelua ipini dio atzera. Denbora zintzilik, mutu; zintzilik eta musu hotz bat eman dio damak. Errimela ibai more bihurtu da.

Eta, haizeak banarama zer?

Mugiezin geratu da dama. Tuntun. Zigarroa jausi zaio. Mutilzaharrak erlojuari so egin dio. Alboetara begiratu du. Arimarik ez. Goazen ama! Zera... Palmondoari atxiki gogor, arrapostu egin du damak, itota. Semeak besotik oratu du ama, eta, kioskoa inguratuz herrirako bidean galdu dira. Salomon Weingarten bertan lagata. Haizeak banarama, zer gertatutako da?

Lurraren arnasa dakarren euri tropikala hasi du. Haize bolada gogorrak etorri dira, zein baino zein oldarkorragoak. Hareazko mantu batek itsuarazi dio ikusmira. Salomonen gorputz makaldua tolestu nahian dabil haize gaiztoa. Gogor atxiki zaio palmondoari. Ezin gogorrago. Beldur da haizeak bere eskuetan eraman, eta, joandako ama-seeek itzuleran bera ez topatzea. Zeinen petral dabilen Zefiro Jainkoa, otu zaio. Itsasoan ibilitakook ez gara, baina, aisa kikiltzen. Ez dut amore emango. Itzaliko da galerna. Etorriko dira nire bila. Aurpegi-begiak kolpatzen dizkioten harea txorroek Bagdad ekarri diote gogora. Aspaldiko Bagdad. Zergatik Bagdad? Ez da akordatzen. Olatu baten ziprztinak nabaritu ditu. Enbor lakarraren babesean ozta-ozta lortu du zutik mantentzea. Begirada portu aldera okertzean kapelua aireratu eta zirimola eginez, hareatzako arroketan zilipurdika hasi da, harik eta olatu batek jantzi duen arte. Bejondeizula! opa egin dio itsasoari. Orain kabareteko dama zara, nire bihotzeko Estrellita bezala.

Olatu batek jo du bete-betean. Zeharkako haize eta euri boladak nagusitu dira. Zorua urez blaitu da. Zakarrontzi, teila, plastiko eta beste, izaki hegalaria bihurtu dira. Nortzuk dira bizkarra emanda joandakoak? Zergatik utzi naute bakarrik? Noraezean, drama kostunbrista bateko dekoratu sentitu da: chaise-longue, biombo edo marabu fular. Tenperatura jaitsi da murrizki. Une luzea darama palmondoari atxikita. Entenditzen ez duen arrazoi batengatik desolatua sentitzen da. Enborretik askatzen banaiz nireak egin du. Ez dut amore eman behar. Okerragoetatik atera naiz. Gogor eutsi behar dut. Hotzak dago. Hezurretaraino bustita. Aldamenean lonazko maleta loreduna laga diote ama-

semeek. Zertarako? Aireportuetako fardeleria-zintetan bueltak eta bueltak emanagatik, inork erreklamatzan ez dituztenetakoa iruditu zaio. Etengabe itzultzen den maleta loredunaren irudiak apur bat animatu du. Nora doaz galdutako maleta loredunak? Jakako poltsikoan fardeltxo bat nabaritu du. Billete mordo bat. Zein bihozberak diren ama-semeak. Baina, zertarako dirua azken bidaia honetarako? Aurpegia haztatu du gero. Damaren karmina itsatsita darama. Zapore mikatza du. Nire bila itzuliko ote dira? Ez du bakardade modu hura entenditzen. Abandonatu berri dutenek familiakide pastixeak izan bide dira. Nola bestela? Inork ez du inor, horrela, bat-batean abandonatzen. Ala bai? Baina hauek hain familiartekoak ziruditen... Esku bat haize koleratsura eraman du, eta, sutara bilduko balu bezala oratuz, Ganesha elefante sakratuaren figura osotu du. Barne patxada moduko bat piztu zaio. Ez luzerako. Itsasoaren enbatak suminkorrakoak bihurtu dira. Lurrera erori da.

“Zeru urdinik ez baduk, asma ezak”; ama zenak esaten zidan. Lortu du altxatzea. Amak etorri behar orain ere. Noiz eta, premia larrian naizenean. Eta, zergatik ez narama haizeak behingoan? Zergatik ez diet bere esku suminkorrei esana adituko? Zer galduko dut? Eta, zer irabaziko? Jean-Luc Altès geriatrikoko monitoreak egin ohi dizkien nemoteknia ariketez, bariazio-joko bat hasi du. BAT. Haizeak banarama... ez dut nire manglezko oinen beharrik izango. Hartara, munduko leku zoragarrienak hegaldatuko ditut. BI. Haizeak banarama... Istanbulen, Santa Sofiako koxka doratuan lokartu eta Isphahango Shah meskitako zoko urdin eldarniokoan esnatuko naiz —leku maiteetara itzuli beharra dago—. HIRU. Haizeak banarama... Hermitage museoko urrezko kaiolan igaroko dut gaua, bertako katu funtzionarioekin sagu ehizan arituko naiz, eta, Leonardoren Madonna Umeduna ikuskatzean lehen aldian bezala egingo dut negar. LAU. Haizeak banarama... ez ditu Tadjikistan, Kirgizistan, Norfolk edo Nagorno Karabajen formako mapa estrainioak eratuko pixak ene galtza bustietan. BOST. Haizeak banarama... ez dut berriro bat, bi, hiru, lau edo bost aldiz biribilkatuko hiria tren periferikoan, harik eta guardia nekatu batek ordu txikietan etxera itzultzen nauen arte —garesti dago gero, garraio publikoa—. SEI. Haizeak banarama... Atacama desertuko harri-kozkor batean eseriko naiz Hiponako Agustinen gogo jardunak patxadaz leitzeko. Eta, ZAZPI. Haizeak banarama... ez naiz joandakoez akordatuko; etortzekoak direnez baizik. Ariketak apur bat bixkortu du Salomon. Senak egin beharrekoa xuxurlatu dio. Orain ala inoiz ez. Palmondotik askatu, Ionazko maleta loreduna jaso eta haizearen bide asmaezinei ekin die Salomonek.

Agure luxe eta plakoa galernaren bihotz ustela arakatzen. Poesiaz jositako estanpa... Zabuka dabil gure heroia, maletaren pisuagatik okertuta. Urakan haizeek ere ezin dute tolestu. Badirudi Zefiro dibinitatearen eskuek gidatzen dutela, berehalako eroriko segurutik babesten dutela, bidearen zailtasunak saihesten ahalbidetzen diotela... Hala bada, ez bada, kontua da lortu duela Salomonek portu aldera iristea. Nabarmenak dira ekaitzaren kalteak: arrain-kutxa, enbor, lanabes, teila, plastiko, loreontzi eta beste milaka objektu deslekuan, han hemen barreiatuta. Haizearen ahala apur bat moteldu da ordurako. Umekondo talde bat hareatzara bidean da, galernaren uztaren bila. Atzeratuta dabilen mutiko beltz albino bat Salomonen aldamenetik igarotzean geratu, eta, begira-begira dauka. Zatoz hona mutiko! bota dio Salomonek, poltsikotik zilarrezko txanpona atereaz. Zatoz! Ez izan beldurrik. Zatoz nire zorigaiztoko istorioa aditzera: orain ez da asko emazte eta semeak abandonatu naute. Zakurrak laga ohi diren moduan egin ere. Nik zure laguna izan nahi dut, mutiko. Besterik ez. Zure laguna... Baina ordurako ospa egina da

ume izutia. Aurrera egin du Salomonek zapuztuta. Portuko etxola zaharkituak gorri, urdin, hori, eta arrosa kolore bizikoak dira. Leihatilak kolpatzen ditu haizeak modu beldurgarrian. Moilan arrantzale bik geratu gabe elkar agurtu dute, ibiltzen baino motorrean ariko balira bezala. Portuko arkupetan babestu da Salomon. Zalgurdi etzanaren gaineko arrain-sare pilora bota du bere burua, erabat akituta.

Lo sakonak hartu du Salomon arkupetan. Loak ametsa ekarri dio. Eta, ametsak zer ekarriko? Eta, Bagdad. Aspaldiko Bagdad. Ametsak koloreak eskaini dizkio memoriaren mihise zuriari. Memoriak oraindik bizirik baitirau Salomonen ametsetan. Horregatik maite ditu ametsak. Eta, zergatik Bagdad? Laurogeiko hamarkadaren hasiera. Iran eta Iraken arteko gerra estupidoak Bagdaden harrapatu zuen. Enbaxadako sekretario izendatu berri zuten. Hamaikagarren destino ustela. Scud misilen euriak zerua urratu zuen etengabe azken egunetan. Eta, zer gehiago? Orube birrinduak topatu zituen, hondakinak, gaueko sirenak. Eta, zer gehiago? Oinazea, ezintasuna, sendagai eza, informazio kontrajarriak, enbaxadore koldar putaseme bat eta zer esanik ez, itomena. Eta, zer gehiago? Bonben euri jasa eta kaleko muñeka apurtuak. Eta, zer gehiago? Bonbardaketak amaitu eta egun batzuetara, logikaren kontra Babiloniara egindako bidaia zoroa. Ez zen akordatzen zergatik joan ote zen Babiloniara. Suediar enbaxadorearen emaztearekin zita egina zelako, akaso —ametsak ez dute adarren gainean esplikaziorik ematen—. Kontua da Al-Rashid hotela utzi zuenerako, hiria hareazko mantu batek estali zuela. Taxilariak: ! عاصفة الصحراء (*Asefet Al Sahara!*), *Sahara storm!*, oihukatzen zion etengabe, eskuak bolantetik askatu eta zerura bilduta. Baina Salomonek Babiloniako erruinetara joan behar zuen, kosta ahala kosta suediar enbaxadorearen emaztearekin jostatzeko. Diru mordoaz igurtzita lortu zuen txoferrak autoa abiaraztea. Nekez zebilen ardi larruz forratutako taxi katxarroa, nafta eta alkanfor usain nazkagarriez. Enparantza biribil batean, izendatu ere ezin zen diktadorearen eskultura erraldoia ageri zitzaien; zeruko gloria hatzaz seinalatzen zuen diktadoreak. Bagdad! Oh, Bagdad! Eta, zer gehiago? Ozta-ozta bete zuen Babiloniarako bidaia. Bidea aukeratuz baino gehiago, asmatuz. Desertu suminkorraren erdian bizitza azarearen eskuetan laga zuten. Danbada gogorak ematen zituen taxiak ezker-eskuin. Babiloniako erruinetara iristean, ez zen ez dama ez damaondorik haren esperoan. Kale egin zion. Eta, erruinetako korridoreetan zehar noraezean ari zela konortea galdu zuen Salomonek; haluzinazio bat izan bide zen, bertigo bat, antsietate krisia... Auskalo zer. Kontua da zorabioaren erruz, erruinen orde, Babiloniako dorrea bera azaldu zitzaio: urrezko tenplu habedun, giza eta animalia itxurako erliebe estrainio, dorre doratu, terrazadun etxe dotore, itzalpeko lorea eta palmondo baso eta guzti.

Eldarniotik esnatzerako baretua da galerna. Hodeiak saretu dira eta urdinguneak zabaldu. Ez daki Salomonek zenbat denbora iraun duen Bagdaderako ametsak. Zer ariko ote nintzen ni Bagdaden? Urteak ziren destino diplomatiko ankerrena eman ziotela. Andreak ez zion lagundu, ondo gogoan zuen. Bonn-en geratu zen seme jaioberriarekin. Orain abandonatu nauen atso horrek berak. Arkupearen gerizpean neska beltzaranak topatu ditu. Sareak konpontzen dihardute. Zangosagar zein titiak agerian. Oso berritsuak dira. Jiji eta jaja. Lizunkeriak jaurti dituzte. Estrellita azaldu zaio memoriara, iheskor. Joste lanei berriz ekitean, kobleri hasi dira neskatzak. Hizkuntza estrainioa begitandu zaio Salomoni, Haitiko kreolera moduko bat. Kantuaren tonuagatik itsasoaren sabelean galdutako marinel bat irudikatu du, edo, erotasunaren suak janda

arrokei musu emandako maitale abandonatua. Hain dirudi tristea... Arratseko eguzki printza berantiarrak azaldu dira. Haize zitala, brisa fin batek ordezkatu du. Arkupetik jaiki da Salomon, eta, aurrera segitu du izukaitz.

Portua arroka beltzetan amaitu da. Arroka arteko xenda malkartsu bati ekin dio. Botatako euria errekatso moduan jausten da. Xenda erabat lupeztuta dago. Zenbatetan ez ote den ia malkarretik behera amildu. Zefiro jainkoaren esku ikusezinengatik ez balitz... Erdietsi du halako batean gaina. Eremu mortu laua azaldu zaio, sastraka eta palmondoz atondua. Asfaltatu gabeko bideari segika, hilerri xume bat topatu du. Nola liteke hildakoek betiko patxada lortzea haize madarikatuko irla honetan? Kanposantuko horma kareztatua eskuaz haztatu du, haren geografia bihurria bere berea sentituz. Maskuria hustu du gero. Haizeak galtzak busti dizkio. Jaio den Baden-Württemberg länderraren tankera hartu dio pixerrekaren orbanari. Kanposantuko ataurrean laga du lonazko maleta loreduna. Aurrera segitu du.

Palmondoetako kurloiek uztaiak marrazten dituzte zeruan. Iluntzen ari du. Freskatu du. Galerna ondoreneko barealdi antzua gorroto du. Salomonen pausoak moteldu egin dira eremu zabalean. Amu formako mendi kaskoa azaldu zaio aurrez aurre. Hara! Estrellitaren titien erreplika. Bai, Estrellita bezalakoa zara, aitortu dio kaxkoari. Jesus! Aspaldi izan zen hura, Port Yamadoun. Aitaren kautxu negozioengatik Afrika mendebaleko estuario zabal horretara joanak ziren. Aitak berak lagundu zuen Rua da Lunako putetxera, negozioa ezagutaraztera. Eraikin kolonialaren sarreraraino lagundu ere. Akurituta zen Salomon ttiki, zertara zihoan ongi ez zekiela. Logela galanta zen, tekazko altzari, lihozko mihise eta haize-erota doratukoa. Azabatxezkoa zen Estrellita. Hura ikusi bezain laster durduzatu zen. Bata arrosa askatu zuen krisalidak; ebanozko tximeleta trinkoa begitandu zitzaion. Roger&Gallet etxeko *Thé Rose* xaboiak egin zuen *toilette-a* portzelanazko konketaz baliatuz. Moskiteradun ohean sartu ziren goxo-goxo. Titi-zustar kaskartuak eskaini zizkion Estrellitak: *suce, mon p'tit con, suce!*, maitekiro xuxurlatuz. Damaren esku zailduak lokiak estutzen zizkieten. Deabruak hartuta edoski zuen; begiak itxita. Zapore estrainioko esnea zerien, gazi-gozoa; nola Venuseko euria. Haren ezpain erraldoiek gorputza itzartu zioten. Estrellitaren aldaka kiskalietara apa egin eta larrua jo zuten. Garrasi egin nahi zuen Salomonek, irri eta negar; denak batera. Estrellitaren maskorrean korritu zen Madagaskarreko ibaiak bezain sakon. Hamalau urte baino ez zuen. Alboko kafetegi batetik zelatari zuen aita. Seme xexendua aterabidean ikuskatzean, *Le Patriote* kazeta tolestu, besapean ipini, eta, Kasinora partitu zen harro. Ilargi betea zen. Salomon maitasun tenplutik zopatuta irtetean, luzaz ibili zen Port Yamadouko aldirietan alderrai. Ibaiaren ispiluari begira, suizidioa zer zen asmatu zuen lehenengoz. Gauerdi aldera etxeratzean, amaren negar zotinak aditu zituen. Inorako irlara itzultzekotan Estrellitaren magaleko artxipelagora partituko zen. Duda izpirik gabe.

Nongo arroketa enkailatuta izango zen Estrellitaren belaontzia? Auskalo. Itsasoak beti garamatza amaren sabelera. Ez al da hala, Estrellita bihotzekoa? Norarik gabe dabil Salomon. Nekeaz haratago. Estrellita ezagutu zuen gau hartan ibili moduan. Umezaroko gomuta gozo horrek Gaylord Cantonet diplomatiko lagun eta Rotary Clubeko Frantziako arduradunak, inoiz kontatutako txiste bat ekarri dio gogora. Txisteak hobesten du, bizitzaren ibaiaren etorriak atzekoz aurrerakoa izan beharko lukeela. Hilik jaio beharko genukeela, alegia. Ez zen horrela inolako traumarik izango. Gero zahar etxe

batean esnatuko ginateke, egunero hobera eginez. Zahar etxetik egotziko gaituzte, suspertu garelako, eta, handik gutxira —hileko lehen eguna denez— bankura joango gara pentsioa kobratzera. Gero urrezko erlojua oparituko digute, harik eta erretiroa ez kobratzeko adina gazte garen arte. Berrogei urtez lan egingo dugu —gaitz erdi— baina lehen lan eguna dator segituan. Orduan festarik festa eta lorez lore ibiliaz ikasketak burutuko ditugu, ukondoak ahalik eta gutxien urratuz. Gero, haur eskolan hasiko gara, lagunekin ezkutaketa, zaku-karrera eta txokolate janean; harik eta nini kakontzi, tirano eta zoriontsu bihurtuko garen arte. Eta, azken bederatzi hilabeteak —hoberenak— amaren sabelean goxo-goxo flotatzen pasatuko ditugu, berogailu eta *room service-arekin*. Zer eta, mundu hau kristoren orgasmoarekin amaitzeko. Kar-kar-kar!

Barrezka ari da Salomon Weingarten ezerezaren erdian. Ministro izatera iritsi zen Cantonet lagunaren zaldi irribarre gingibala imajinatu du. Masaileko mina sentitu arte ez da isildu. Zeinen onak ziren Rotary Clubaren biltzarretako luntxetan esaten ziren txiste eta pasadizoak... Jesus! Zenbat ematen genion munduari, zein gutxi eskatuta. Kanbodian egindako legenardunentzako ospitalea, kasu. Eta, beste hainbat eta hainbat ongizate proiektu, Clubekoek munduari isil-isilik, musutsuk emanak. Eta, nire kide Rotariotarrak... era bertsuan amaituko zuten? Non ote dira, Doktor Hisham Kamal, egiptoar zirujau gorena, Sir Alec d'Esbyr arkitektoa, Frau Regula Schmuck-Eichenberger jujea, Jose Luis Munoa oftalmologo jakintsua, edo, zer esanik ez, Gaylord Cantonet handia? Iraungo ote du Rotary Club filantropikoak beste ehun urtez Erdi Aro teknologiko hauetan?, pentsatu du paparreko intsignia laztantzen ari den une berean.

Hau bada gero... Honela amaitu beharra. Nork eta, mundu osoko diplomazian errespetatua izandako honek! Hainbeste mundu, eremu, itsaso, ordeka, bular, bizipen, oinaze, muga, baso, zain, errepide, izerdi, arrisku, odol, itzal, gezur, aldaka, arima, azal eta mapa zeharkatutako agure nekatu honek. Lur zati ziztrin bati atxikitako herritar normal antzekoek sekula ulertuko ez dituztenak. Jesus! Horrela amaitu beharra... Burutapen horiek lagunduta, kostaldea erdietsi du Salomonek. Eskuinetara, madreselek jandako txartel xahutuak *Praia dos cabrões* ipintzen du. Gau iluna da. Bidezidor malkartsu batek hareatza apartatura darama. Xenda hari jarraitu dio. Aker beltz izuti bat azaldu zaio, lasterka ihesi joan dena. Jada moreaz mudatu den Estrellitaren bularraren mendi kaskoa alde batera laga du. Hareatzara iristean, arroka beltzetan sartutako itsasargi bat topatu du. Bertara zuzendu ditu pausoak. Zein estrainioa... Noiztik dira itsasargiak turkesa kolorekoak? Bare-bare dago itsasoa, zilarrezko ardoraz. Eta, pauso bakan batzuk baino ez zaizkio geratzen itsasoa musukatzeko. Zaharregia da itsasargia, gauez ontziak gobernatzeko. Ahazmenaren irla, hura ote?